

УДК 351.746.1: 356.13 (477)

О. І. БЕРЕЗЕНСЬКИЙ, кандидат військових наук, доцент кафедри тактики прикордонної служби Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького (м. Хмельницький)

АНАЛІЗ СИСТЕМИ ЗБИРАННЯ (ДОБУВАННЯ) ТА ОБРОБКИ ДАНИХ ОБСТАНОВКИ ВІДДІЛУ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ ТА ДЕЯКІ АСПЕКТИ РОБОТИ СТАРШОГО ЗМІНИ ПРИКОРДОННИХ НАРЯДІВ ЩОДО РЕАЛІЗАЦІЇ РЕЗУЛЬТАТІВ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОЗНАЧЕНОЇ СИСТЕМИ

Система збирання (добування) та обробки даних обстановки є достатньо складним об'єктом, який можна поділити на підсистеми, пов'язані з виконанням спільної функції. Сукупність елементів, їхніх властивостей і зв'язків створює структуру системи. Запропоновано послідовність реалізації результатів функціонування системи старшим зміни прикордонних нарядів.

Ключові слова: *система, джерела, алгоритм, правопорушення.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Виклики, які виникають на державному кордоні, потребують пошуку ефективних протидій, на що наголошено у Концепції розвитку Державної прикордонної служби України на період до 2015 року. Одним з напрямів досягнення мети може бути удосконалення діяльності старшого зміни прикордонних нарядів щодо виконання завдань відділом прикордонної служби як основним під-

розділом органу охорони кордону, який безпосередньо охороняє державний кордон.

Результати оперативно-службової діяльності відділів прикордонної служби Державної прикордонної служби за 2011–2012 роки свідчать про існування низки недоліків в охороні державного кордону. Умови динамічного розвитку обстановки потребують від старшого зміни прикордонних нарядів чітких знань та умінь щодо керівництва службою зміни прикордонних нарядів. Тому вирішення питання щодо удосконалення діяльності старшого зміни прикордонних нарядів за активної зміни обстановки вказує актуальність і практичну значимість теми.

Питання удосконалення роботи посадових осіб впс викладені у роботах таких авторів, як В. Ф. Сторожук, О. Б. Фаріон, В. П. Мартинюк та інші, але вони не розглядали діяльність старшого зміни прикордонних нарядів як реалізанта результатів функціонування системи збирання (добування) та обробки даних обстановки.

Мета статті полягає в розробці пропозицій з удосконалення роботи старшого зміни прикордонних нарядів як основного реалізанта результатів функціонування системи збирання (добування) та обробки даних обстановки у впс.

Завдання дослідження:

1. Розкрити загальні положення щодо системи збирання (добування) та обробки даних обстановки відділу прикордонної служби і порядок її функціонування.
2. Розкрити порядок роботи та розробити алгоритм дій старшого зміни прикордонних нарядів у разі надходження інформації про можливі правопорушення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Система збирання (добування) та обробки даних обстановки є однією з найважливіших складових побудови охорони державного кордону на ділянці відділу прикордонної служби, яка створюється для отримання випереджувальної інформації про підготовку або порушення законодавства з метою своєчасної її реалізації [1]. Система збирання (добування) та обробки даних обстановки має забезпечувати гарантоване виявлення ознак підготовки або порушення законодавства.

Розглядаючи систему збирання (добування) та обробки даних обстановки (інформації), слід відмітити, що це є достатньо складний об'єкт, який можна розчленувати на підсистеми, пов'язані з виконанням спільної функції. Елементи системи збирання (добування) та обробки даних об-

становки певним способом пов'язані один з одним. Сукупність елементів, їхніх властивостей і зв'язків створює структуру системи. Тобто можна стверджувати, що елементи збирання (добування) та обробки даних обстановки пов'язані між собою структурно і функціонально.

З урахуванням вищезазначеного базовими підсистемами системи збирання (добування) та обробки даних обстановки є джерела: інформації, передачі інформації, обробки інформації.

До підсистеми джерел інформації належать: дільничні інспектори прикордонної служби; прикордонні наряди; органи місцевого самоврядування; члени громадських формувань з охорони державного кордону; керівники різноманітних установ, підприємств, що розташовані на ділянці відділу прикордонної служби; місцеве населення, яке проживає в контрольованому прикордонному районі, у межах ділянки, що охороняється; взаємодіючі підрозділи (частини) Збройних Сил і Військово-Морських Сил України, які дислокуються на ділянці, що охороняється; оперативні сили та засоби; сусідні підрозділи охорони державного кордону; органи місцевого самоврядування; територіальні органи СБУ та МВС; прикордонна охорона суміжної сторони; затримані порушники законодавства про державний кордон, порушники прикордонного режиму та режиму в пунктах пропуску через кордон [2]. Склад та кількість джерел інформації залежить від особливостей ділянки, що охороняється. Кожне джерело інформації має свою значимість щодо кількості та цінності відомостей. Усі джерела інформації поділяються на первинні та вторинні. Первинними вважають джерела, які ведуть спостереження за тим чи іншим об'єктом або мають з ним прямий контакт.

Вторинними є джерела, які, як правило, володіють узагальненими даними про об'єкт або подію.

Особливістю джерел інформації є те, що вони одночасно забезпечують функціонування підсистеми передачі інформації, використовуючи технічні засоби або особисте спілкування.

Обробка інформації здійснюється всіма посадовими особами впр, які її отримали, а в подальшому обробкою інформації займаються посадові особи залежно від їх компетенції щодо її реалізації.

Система збору (добування) та обробки даних обстановки функціонує безперервно. Знання обстановки досягається шляхом добування, збирання, передачі, аналізу, обробки, представлення, відображення і зберігання інформації про свої сили та засоби, потенційних правопорушників в умовах, які складаються на ділянці відділу прикордонної служби [1].

У системі збирання (добування) та обробки даних обстановки можна виділити інформацію за інформаційними об'єктами й інформацію за елементами рішення.

Інформація, яка циркулює у відділі прикордонної служби під час виконання основних типових завдань за інформаційними об'єктами, є такою:

про суміжну територію – політична, економічна, соціально-політична та криміногенна обстановка в прикордонних районах суміжної держави; наявність і характер дій військових формувань; наявність прикордонних підрозділів; система охорони кордону; можливості, наміри, стан бойової готовності; характер діяльності жителів прикордоння; наявність національних меншин; економічний стан прикордонних районів; характер діяльності на державному кордоні; наявність міждержавних договорів; визнання, установлення, проходження, позначення лінії державного кордону; наявність у прикордонних районах підрозділів спеціальних і розвідувальних служб; наявність у прикордонних районах об'єктів підвищеної небезпеки; екологічна, епізоотична обстановка в прикордонних районах;

дії правопорушників – склад і характер дій правопорушників законодавства з прикордонних питань; склад і характер дій злочинних угруповань; можливий склад, наміри, характер дій терористичних угруповань; місця, напрямки, райони і час можливої появи правопорушників; напрямки та маршрути руху правопорушників; хитрощі, які можуть застосовувати правопорушники під час перетинання державного кордону; категорії громадян або окремі особи, які можуть надати допомогу правопорушникам;

свої сили та засоби – склад, положення, стан відділу прикордонної служби, його забезпеченість і можливості; склад резервів та їх можливості; стан технічних засобів охорони кордону; можливості технічних засобів охорони кордону; стан інженерного облаштування ділянки кордону;

сусідні органи охорони державного кордону, органи (частини, підрозділи), з якими взаємодіє відділ прикордонної служби, – положення, склад, завдання та можливості взаємодіючих підрозділів; умови взаємодії; напрямок зосередження основних зусиль; замисел дій; порядок охорони стикових напрямів;

місцевість – загальний характер, тип рельєфу; захисні та маскуючі властивості, можливі її зміни в ході оперативно-службових дій; природні перешкоди, споруди, які впливають на оперативно-службову діяльність, а також гідротехнічні й інші споруди, які впливають на дії органів (підрозділів) охорони державного кордону (кораблів); умови плавання кораблів і катерів у районі відповідальності; приховані підступи до державного кордону; райони та місця можливих схованок; наявність і стан доріг, троп, їх проходимість; шляхи маневру,

підвозу й евакуації; прохідність місцевості; умови водопостачання; райони та місця, придатні для облаштування посадкових майданчиків для гелікоптерів; можливі зміни та характер змін місцевості під впливом погодних умов; місця, небезпечні для несення служби прикордонними нарядами;

радіаційну, хімічну, біологічну обстановку та навколишнє середовище – наявність об'єктів, які містять сильнодіючі отруйні речовини; можливі зони зараження, що можуть виникнути внаслідок руйнування потенційно небезпечних об'єктів; ступінь захищеності персоналу, стан і можливості сил і засобів захисту; обсяг і характер можливого переміщення через державний кордон екологічно небезпечних речовин; ступінь облаштування та забезпеченість екологічно небезпечних об'єктів необхідним обладнанням і приладами для захисту або зменшення забруднення повітря та місцевості;

населення та господарсько-виробничу діяльність у контрольованому прикордонному районі – соціально-політична, економічна характеристика населення; райони та порядок здійснення господарсько-виробничої діяльності; наявність, положення та можливості громадських формувань з охорони громадського порядку та державного кордону; стан і можливості використання загальнодержавної мережі зв'язку; можливості використання транспортних засобів; можливості медичних установ;

погоду – температура повітря, ґрунту; вологість; атмосферний тиск; швидкість і напрямок вітру; видимість; характер опадів; небезпечні погодні явища, їх характер і частота проявів; тривалість світлого та темного часу доби; наявність і параметри хмарності; характер змін погоди.

Інформація, яка циркулює у відділі прикордонної служби під час виконання основних типових завдань за елементами рішення, є такою:

щодо задуму дій – заходи з посилення охорони державного кордону, контролю за прикордонним режимом і режимом державного кордону; напрямки зосередження основних зусиль; побудова охорони державного кордону; службовий порядок; розподіл наявних сил і засобів за елементами службового порядку; порядок використання наявних сил і засобів; способи дій; райони (об'єкти), які прикриваються оперативними силами та засобами; райони (об'єкти) здійснення візуального (технічного) спостереження; райони патрулювання прикордонних патрулів; місця несення служби та маршрути руху прикордонних нарядів; порядок застосування мобільних підрозділів; місця розташування пунктів (позицій) візуального і технічного спостереження, рубежі розгортання технічних засобів охорони локальних ділянок, інженерних загорожень; склад чергових сил, заходи з підтримання готовності до дій тощо;

завдань штатним (приданим) підрозділам охорони державного кордону (елементам службового порядку) – напрямки зосередження основних зусиль; ділянки (сектори) відповідальності та пункти збору інформації інспекторів прикордонної служби; райони, місця несення служби прикордонними нарядами; об'єкти візуального та радіотехнічного спостереження; маршрути висування, склад елементів службового порядку; рубежі прикриття, час їх заняття, райони розташування елементів службового порядку, способи дій; склад і місця несення служби нарядами від громадських формувань тощо;

основних питань взаємодії та всебічного забезпечення – порядок виконання завдань з охорони державного кордону; порядок сумісних дій у разі змін в обстановці; склад та час готовності резервів, маршрути їх висування та пункти зустрічі; сигнали оповіщення та взаємного розпізнавання; порядок забезпечення оперативно-службових дій; запаси матеріальних засобів, порядок їх поповнення, норми витрати, маршрути евакуації;

організації управління – місця розташування пунктів управління, їх склад, хто очолює, порядок переміщення тощо.

Збір та обробка даних обстановки за напрямками діяльності здійснюється всіма прикордонними нарядами, керівництвом відділу та його структурними підрозділами.

Збір, вивчення та узагальнення даних обстановки здійснюється спільно зі структурними підрозділами відділу прикордонної служби з метою забезпечення начальника відділу необхідною інформацією про обстановку на ділянці, що охороняється.

Безпосереднім організатором роботи зі збору, вивчення та узагальнення даних обстановки є заступник начальника відділу. Під час організації інформаційного забезпечення він, перш за все, повинен організувати: збирання, добування та своєчасне надходження даних про обстановку та результати службової діяльності відділу; обробку отриманої інформації, її облік і зберігання; взаємний обмін інформацією з сусідніми органами охорони кордону, взаємодіючими органами, з'єднаннями (частинами); своєчасне доведення даних обстановки до підлеглих, доповідь висновків з неї начальнику, підготовку та подання донесень у вищий штаб.

Правильна класифікація має основне значення при використанні інформації. Як правило, класифікація інформації проводиться з метою: уніфікування інтерпретації інформації всіма її користувачами;

зменшення ризику при прийнятті рішень та точнішого прогнозування розвитку обстановки;

правильної класифікації інформації, що полегшує приймання адекватних та оптимальних рішень;

зменшення витрат на заходи, що проводяться [3].

Добування, збирання даних обстановки здійснюється за будь-яких умов. Основними завданнями під час добування, збирання даних обстановки в підрозділі охорони державного кордону є:

своєчасне виявлення ознак підготовки до правопорушення, викриття правопорушників;

добування даних про підготовку провокацій на кордоні;

виявлення військових заходів у прикордонній смузі суміжної держави;

добування даних про місцеве населення, місцевість ділянки, що охороняється, інші необхідні дані.

Добування, збирання даних обстановки на ділянці підрозділу здійснюють всі офіцери, дільничні інспектори прикордонної служби та прикордонні наряди спостереженням, оглядом, прослуховуванням, опитуванням, перевіркою документів і зйомкою.

Основним критерієм під час вибору того або іншого способу одержання даних оперативної обстановки у більшості випадків буде час. Тому необхідно добиватися високої оперативності в роботі офіцерів, центру управління службою (цус), дільничних інспекторів прикордонної служби та прикордонних патрулів. Важливо також, щоб старший зміни прикордонних нарядів міг передбачати, які зміни в обстановці можуть трапитись, яке нове завдання він може отримати від старшого начальника і які у зв'язку з цим дані про обстановку йому можуть бути потрібні для прийняття рішення та керівництва службою зміни прикордонних нарядів.

Важливе значення має і чітка регламентація термінів подання підлеглими доповідей про обстановку, для чого дані про обстановку потрібно ділити за ступенем важливості. До найважливіших належать ті дані оперативної обстановки, на які потрібна негайна реакція старшого зміни прикордонних нарядів. До них можна віднести підготовку і безпосереднє здійснення правопорушення та всі різкі зміни обстановки, що прямо впливають на надійність охорони державного кордону. Ці дані передаються старшому зміни прикордонних нарядів позачергово. До менш термінових належать дані, що не потребують негайної їх реалізації.

Важлива роль у реалізації інформації, яка отримана в результаті функціонування системи збирання (добування) та обробки даних обстановки належить старшому зміни прикордонних нарядів.

На період несення служби зміною старший зміни прикордонних нарядів очолює центр управління службою.

У разі отримання інформації про протиправну діяльність старший зміни прикордонних нарядів уточнює діюче рішення або, у разі потреби, приймає нове, доповідає його начальнику відділу, а після його ухвалення видає розпорядження прикордонним нарядам. Вивчення практичної діяльності старших змін прикордонних нарядів у різних в/пс дає можливість розподілити послідовність роботи старшого зміни прикордонних нарядів на декілька етапів залежно від змісту інформації [1].

А. При отриманні інформації про можливе правопорушення:

1) доповідає начальнику відділу прикордонної служби про отриману інформацію щодо можливого правопорушення на державному кордоні;

2) перевіряє наявність прикордонного наряду “Прикордонний патруль” на ділянці місцевості, де виникли ознаки протиправної діяльності, і через чергового центру управління службою доводить до прикордонного наряду “Прикордонний патруль” інформацію про можливе правопорушення з метою перевірки інформації та запобігання правопорушенню;

3) через чергового центру управління службою доводить до дільничних інспекторів прикордонної служби отриману інформацію з метою її перевірки та реалізації;

4) у випадку відсутності прикордонного наряду “Прикордонний патруль” на ділянці місцевості, де виникли ознаки протиправної діяльності, негайно піднімає групу реагування за встановленою командою;

5) доводить інформацію про можливе правопорушення до сусідніх відділів;

6) через чергового центру управління службою доповідає про обстановку, що склалася черговому центру управління службою органу охорони державного кордону;

7) приймає та фіксує всі дані обстановки, отримані від прикордонних нарядів на ділянці місцевості, де виникли ознаки протиправної діяльності;

8) доповідає начальникові в/пс дані про оперативну обстановку, що склалася на ділянці, де виникли ознаки протиправної діяльності;

9) за вказівкою начальника відділу прикордонної служби оповіщає членів громадських формувань.

Дії старшого зміни прикордонних нарядів можуть бути подані у вигляді алгоритму, зазначеного на рисунку.

Б. При отриманні інформації про виявлення правопорушення або ознак його вчинення:

1) визначає завдання групі реагування та адміністративно-оперативній групі для забезпечення невідкладного реагування на правопорушення (залежно від характеру виявленого правопорушення, якщо правопорушника не затримано), фіксації, адміністративно-процесуального оформлення, своєчасного, усебічного й об'єктивного з'ясування обставин правопорушення;

2) віддає розпорядження черговому центру управління службою відділу щодо проведення заходів з оповіщення та забезпечення дій військовослужбовців, які будуть задіяні в затриманні правопорушника (правопорушників);

3) узагальнює отриману інформацію та дає попередню правову оцінку даному факту;

4) доповідає начальникові відділу прикордонної служби про виявлення правопорушення або ознак його вчинення та діє відповідно до його подальших вказівок і розпоряджень;

5) віддає розпорядження патрулям та іншим нарядам на проведення пошукових дій;

6) підтримує постійний зв'язок із силами та засобами, що беруть участь у спеціальних заходах, координує їх дії;

7) організовує утримання й охорону осіб, затриманих за вчинення або спробу вчинення правопорушення;

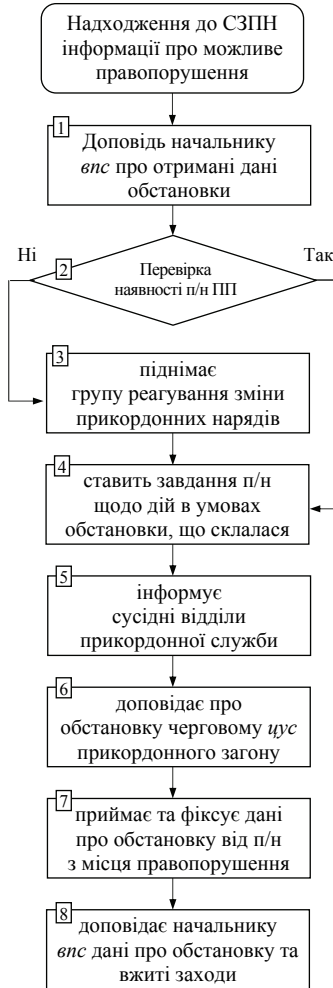
8) організовує складання необхідних документів для фіксації факту правопорушення.

Висновки. Здійснена робота дає можливість сформулювати такі висновки:

1. Аналіз складових системи збирання (добування) та обробки даних обстановки та процесів, що відбуваються у ній, указує на необхідність забезпечення якісного функціонування зазначеної системи в побудові охорони кордону відділу прикордонної служби з метою своєчасного отримання інформації.

2. Вивчення досвіду діяльності старшого зміни прикордонних нарядів різних впр дало можливість узагальнити та структурувати послідовність дій старшого зміни прикордонних нарядів під час отримання інформації про можливі правопорушення.

Матеріали статті можуть бути використані у практичній діяльності офіцерів в/с, а також у роботі над удосконаленням діяльності посадових осіб в/с.

Алгоритм дій старшого зміни прикордонних нарядів у випадку отримання інформації про можливе правопорушення на ділянці відповідальності відділу прикордонної служби

Список використаної літератури

1. Про затвердження Інструкції з організації оперативно-службової діяльності відділу прикордонної служби Державної прикордонної служби України : наказ Адміністрації Державної прикордонної служби України від 29.12.2009 № 1040. – К. : АДПСУ, 2009.

2. Охорона державного кордону прикордонною заставою. Частина 2 : навчальний посібник. – Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2003.

3. Про затвердження Інструкції про порядок оцінки інформації за методом “4x4” : наказ Адміністрації Державної прикордонної служби України від 19.01.2008 № 44. – К. : АДПСУ, 2008.

Рецензент – кандидат військових наук, доцент Мазур В. Ю.

Стаття надійшла до редакції 15.01.2013.

Березенский А. И. Анализ системы сбора (добывания) и обработки данных обстановки отдела пограничной службы и некоторые аспекты работы старшего смены пограничных нарядов по реализации результатов функционирования данной системы

Система сбора (добывания) и обработки данных обстановки – это достаточно сложный объект, который можно разделить на подсистемы, связанные с выполнением общей функции. Совокупность элементов, их свойств и связей составляет структуру системы. Предлагается последовательность реализации результатов функционирования системы старшим смены пограничных нарядов.

Ключевые слова: *система, источники, алгоритм, правонарушение.*

Berezenskyi O. I. The analysis of the system of collection and processing of data about the border guard division and some aspects of the border detail shift chief's work as for realization of the main results of system functioning

The system of collection and processing of data is rather complicated object that can be divided into subsystems related to carrying out of common function. The complex of components, their properties and connections creates the system structure. The sequence of the realization of the results of system functioning by border detail shift chief has been offered.

Keywords: *system, sources, algorithm, violations.*